

Ἡ ἐλευθερία ὡς πρόκληση καὶ ὡς στόχος στὴν πνευματικὴ ζωὴ

«Παρεμβολή»: Ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ στὸν ἄνθρωπο, λένε οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας, εἶναι τὸ αὐτεξούσιο, εἶναι ἡ ἐλευθερία. Τί θεωρεῖτε ἐσεῖς ὡς ἐλευθερία στὴν πνευματικὴ ζωὴ;

π. Εὐάγγελος Γκανᾶς: Ἡ ἐρώτηση, ὅπως ἔχει διατυπωθεῖ, ἤδη ὑποκρύπτει τὸν θεμελιώδη πειρασμὸ τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου ἀπέναντι στὴν ἐλευθερία: «Ἡ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας λείπει αὐτό, ἀλλὰ ἐμεῖς δικαιούμαστε (ἢ μήπως ὀφείλουμε;) νὰ ἔχουμε τὴ δική μας γνώμη». Ἔχουμε ἐδῶ μιὰ ἐπανάληψη, ἀλλὰ ὑπὸ τὴ μορφή τῆς παρωδίας, τοῦ βιβλικοῦ «ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν». Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος σφετερίζεται τὴ θέση τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐπιχειρεῖ νὰ ἀναδιατυπώσει τὸ τί δέον γενέσθαι. Κι αὐτὴ ἡ προσπάθεια ἐμβαπτίζεται ὑπὸ τὸ σεβάσμιο ὄνομα τῆς ἐλευθερίας.

Ἄν ὅμως ἡ ἐλευθερία ἤδη ὑπάρχει μέσα μας, ἂν εἶναι μέρος τῆς ὑπαρξῆς μας ὡς εἰκόνας τοῦ Θεοῦ, τότε ποῦ ἔγκειται τὸ πρόβλημα; Μιὰ πολλὴ εὐστοχη διατύπωση βρίσκουμε στὰ λόγια τοῦ ἀποστόλου Παύλου: «πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα μοι συμφέρει» (Α' Κορ. 6, 12). Ὅλα ἐπιτρέπονται, ἔλεγε οἱ Κορίνθιοι τῆς ἐποχῆς, θυμίζοντας τόσο πολὺ τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς μας, ἀλλὰ, ὅπως τοὺς ἐπεσήμανε ὁ ἀπόστολος Παῦλος, δὲν εἶναι ὅλα πρὸς τὸ συμφέρον μας. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐλεύθερος νὰ μὴν ἀποδεχθεῖ τὸ δῶρο τῆς ὑπαρξῆς ποῦ τοῦ προσφέρει ὁ Θεός, νὰ τὸ παραμορφώσει ἢ καὶ νὰ τὸ καταστρέψει ἐντελῶς. Μὲ ἄλλα λόγια ἡ ἐλευθερία εἶναι ἓνα δῶρο, τὸ ὁποῖο προκειμένου νὰ λειτουργήσει ὡς τέτοιο πρέπει πρῶτα νὰ γίνῃ ἀποδεκτὸ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Πρέπει νὰ συνειδητοποιήσει ὁ ἄνθρωπος πῶς ἡ ἀποδοχὴ τοῦ γερονότου πῶς ὁ ἴδιος εἶναι δημιούργημα, πῶς Θεὸς εἶναι ὁ Θεὸς κι ὄχι ἐμεῖς, δὲν συνιστᾶ πράξη αὐτοπεριφρόνησης, ἀλλὰ αὐτογνωσίας.

«Π»: Στὰ πλαίσια τῆς σύγχρονης καὶ κοσμικῆς κοινωνίας, ποῦ ἡ ἔννοια τῆς ἐλευθερίας τείνει νὰ ἐξομοιωθεῖ μὲ αὐτὴν τῆς ἐλευθεριότητος, ποιά πιστεύετε πῶς εἶναι τὰ ἀναγκαῖα ἐφόδια τοῦ ὀρθόδοξου νέου, γιὰ νὰ ἀντισταθεῖ στὴν τάση αὐτή;

π. Ε.Γ.: Αὐτὸ ποῦ καταφάσκεται στὶς μέρες μας εἶναι ἡ βραχυπρόθεσμη ἀπόλαυση, τὸ στιγμιαῖο καὶ τὸ αὐθόρμητο, κι αὐτὴ ἡ στάση ὀδηγεῖ, ὅπως εἶναι φυσικό, στὴν ἀπόρριψη τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐλέγχου, τῆς πειθαρχίας καὶ κάθε μορφῆς ἀσκητικοῦ αὐτο-περιορισμοῦ. Κάθε νόμος, κάθε ἐντολὴ ποῦ ἔρχεται ἀπὸ ἔξω, ἀπὸ κάτι διαφορετικὸ ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη συνείδηση ὀνομάζεται ἑτερονομία καὶ ἀπορρίπτεται. Ὡς κυρίαρχη ἀρετὴ προβάλλει ἡ αὐθεντικότητα, ἡ ἰκανότητα δηλαδὴ τοῦ ἀτόμου νὰ ζεῖ σύμφωνα μὲ τὶς πιὸ μύχιες παρωθήσεις, καταβολές ἢ ὑπαρξιακές του ἀνάγκες, τὴν ἐπιθυμία νὰ μιλά καὶ νὰ ἐνεργεῖ χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ συμβάσεις καὶ τυπικότητες. Διαφημιστικὲς καμπάνιες, ὅπως οἱ ἐπιθυμίες σας δὲν μποροῦν νὰ περιμένουν καὶ FOLLOW YOUR HEART ἐκφράζουν πολὺ χαρακτηριστικὰ αὐτὸ τὸ κλίμα.

Γιὰ νὰ ἀντισταθεῖ κανεὶς σ' αὐτὴ τὴν τάση θὰ πρέπει νὰ ἐμπιστευθεῖ τὴν χριστιανικὴ παράδοση, νὰ καταλάβει ὅτι ὁ Νόμος τοῦ Θεοῦ εἶναι φιλόανθρωπος καὶ ἀποσκοπεῖ στὸ νὰ κάνει αὐτὸ ποῦ ὑπάρχει μέσα μας, ὡς ἴχνος τοῦ Θεοῦ, αὐτὸ ποῦ στὴ θεολογικὴ γλῶσσα ὀνομάζεται κατ' εἰκόνα Θεοῦ, νὰ ἀνθίσει. Κι ἂν ἀνθίσει αὐτὸ τὸ ἴχνος τοῦ Θεοῦ μέσα μας θὰ ἀρχίσουμε νὰ πορευόμαστε πρὸς τὸν πρωταρχικὸ καὶ αὐθεντικὸ σκοπὸ τῆς ὑπαρξῆς μας, τὸ τέλος μὲ τὴν ἀρχαιοελληνικὴ ἔννοια τῆς λέξης, ποῦ εἶναι γιὰ νὰ χρησιμοποιοῦσιν μιὰ ἄλλη θεολογικὴ ἔκφραση, τὸ καθ' ὁμοίωσιν. Ἡ ἐμπιστοσύνη αὐτὴ δὲν εἶναι κάτι τὸ θεωρητικὸ, ἀποδεικνύεται ἐν τοῖς πράγμασι, ὅταν ὁ χριστιανὸς υἱοθετῇ τὶς πρακτικὲς ποῦ ἔχει προκρίνει ἡ Ἐκκλησία στὴν ἱστορικὴ πορεία της: τὴν προσευχὴν, τὴν κοινὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ, τὴν ἀσκησιν, τὴ νηστεία, τὴ συγχώρησιν, τὴ μέριμνα γιὰ τοὺς φτωχοὺς καὶ κατατρεγμένους.

Ἡ ἐλευθερία δὲν συνίσταται στὴν ἀτελεύτητη δυνατότητα ἐπιλογῶν, ἀλλὰ στὴ συγκρότησιν μιᾶς προσωπικότητος καὶ ἐνὸς χαρακτήρα γιὰ τὸν ὁποῖο συγκεκριμένους ἐπιλογὲς ἀπλοῦστατα δὲν τίθενται ποτε σὲ ἐσωτερικὴ διαβούλευσιν.

«Π»: Ἡ προσπάθεια ποῦ καταβάλλουμε γιὰ μιὰ ζωὴ σύμφωνη μὲ τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ὑπακοὴ στοὺς κανόνες τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ἐν τέλει ἀπόρροια ἐλεύθερης βούλησης καὶ γνησίας ἀγάπης πρὸς τὸν Χριστὸ ἢ μήπως προέρχεται ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ θανάτου;

π. Ε.Γ.: Πίσω καὶ ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἐρώτησιν ὑποκρύπτεται μιὰ συνήθης σύγχυσις. Συχνὰ οἱ χριστιανοί, ἀλλὰ καὶ μὴ χριστιανοί ἐξίσου, τείνουν νὰ προβάλλουν τὴν τελειότητα καὶ νὰ θεωροῦν κάθε τι λιγότερο ἀπὸ αὐτὴ ὡς ἀπορριπτό συμβιβασμὸ. Ὅποιος ἀνεβάζει ὅμως τόσο ψηλὰ τὸν πῆχυν τῆς πνευματικῆς ζωῆς δείχνει πῶς οὔτε διάκρισιν διαθέτει, οὔτε τὰ στάδια τῆς πνευματικῆς ζωῆς γνωρίζει. Ὁ φόβος τοῦ θανάτου συνιστᾶ βέβαια πρωταρχικὸ καὶ διαρκὴ φόβον τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ μπορεῖ καὶ νὰ γίνῃ ἡ ἀφορμὴ γιὰ νὰ ὀδηγηθεῖ ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὸν Θεόν.

Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας διέκριναν τρία στάδια τῆς πνευματικῆς ζωῆς: τοῦ δούλου, τοῦ μισθωτοῦ, τοῦ υἱοῦ. Ὁ πρῶτος ἀκολουθεῖ τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς ἀπὸ φόβον, ὁ δεῦτερος ἀπὸ ὑπολογισμὸ τοῦ ὀφέλους, ὁ

τρίτος από αγάπη προς τὸν Πατέρα. Καὶ τὰ τρία στάδια ὅμως γίνονται ἀποδεκτὰ ἀπὸ τὴν πατερικὴ ποιμαντικὴ. Γιατὶ ἡ ποιμαντικὴ μέριμνα τῆς Ἐκκλησίας διαθέτει τὴ διάκριση ἐκείνη πού ἀπαιτεῖται προκειμένου νὰ ὀδηγηθεῖ ὁ κάθε πιστὸς ἀπὸ τὸ ἓνα στάδιο στὸ ἄλλο. Τὸ πού θὰ μπορέσει νὰ φτάσει κανεὶς καὶ πῶς θὰ ἀποτιμηθεῖ ἡ συνολικὴ προσπάθειά του ἐπαφίεται στὴν κρίση τοῦ Θεοῦ. Ἡ παραβολὴ τῶν ταλάντων εἶναι πολλὴ διδακτικὴ ὡς πρὸς αὐτό.

Κάτι ἀνάλογο ἰσχύει καὶ στὴν πορεία τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ. Μποροῦμε νὰ διακρίνομε δύο βασικὰ στάδια σ' αὐτὴ τὴν πορεία. Στὸ πρῶτο, ὁ ἄνθρωπος ἀρχίζει τὴν προσπάθεια ἀποδοχῆς καὶ ἐφαρμογῆς τοῦ Νόμου τοῦ Θεοῦ ἐνῶ παράλληλα μέσα του βαθιὰ κάτι δυσφορεῖ. Ἡ προσπάθεια καὶ ὁ ἀγώνας γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ θελήματος τοῦ Χριστοῦ γίνεται «μὴ θελούσης τῆς καρδίας» (Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος).

Ἄν ὅμως ὁ ἄνθρωπος ἐπιμένει στὴν προσπάθεια καὶ τὸν ἀγώνα, παρὰ τὶς ἀντιξοότητες καὶ τὶς ὀχλήσεις, τότε ἡ ἐσωτερικὴ του κατάσταση ἀρχίζει σταδιακὰ, σχεδὸν ἀνεπαίσθητα, νὰ μεταβάλλεται καὶ εἰσέρχεται στὸ δεύτερο στάδιο, ὅπου τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐπιτελεῖται ἀβίαστα, φυσικὰ, σχεδὸν ἀνεπίγνωστα. Εἶναι αὐτὸ ἀκριβῶς πού ἔχει συμβεῖ με ἐκείνους στὴν παραβολὴ τῆς κρίσεως πού θὰ σταθοῦν στὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ γιατί ἔδωσαν στὸν Χριστὸ τροφή, νερό, φιλοξενία καὶ συμπόνια χωρὶς νὰ συνειδητοποιοῦν πότε τὸ ἔκαναν.

«Π»: Ποιὲς ἐνέργειες κρίνετε πῶς πρέπει νὰ υλοποιηθοῦν ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, ὥστε ἡ ἐλευθερία στὴν πνευματικὴ ζωὴ νὰ ἀποτελέσει στόχο κάθε χριστιανοῦ;

π. Ε.Γ.: Ἡ Ἐκκλησία, καὶ ἐννοῦ ἔδῳ σύσσωμο τὸ σῶμα τῶν πιστῶν καὶ ὄχι μονάχα τοὺς κληρικοὺς ἢ τὴν διοικοῦσα Ἱεραρχία ὅπως συχνὰ ἐρμηνεύεται ἡ ἔννοια στὶς μέρες μας, ὀφείλει μετὰ τὴν ζωὴ της νὰ δίνει στὸν κόσμο μιὰ μαρτυρία τοῦ τί σημαίνει νὰ ζεῖς ἐν ἐλευθερίᾳ κάτω ἀπὸ τὴν χάρι τοῦ Θεοῦ.

Καὶ ἴσως ἡ πιὸ οὐσιαστικὴ μαρτυρία συνίσταται στὸ νὰ σέβεται ἡ Ἐκκλησία τὴν ἐλευθερία κάθε ἀνθρώπου καὶ νὰ ἐνθαρρύνει τὴν ἀνάληψη τῆς εὐθύνης του γιὰ τὴν ζωὴ του. Ὑπῆρξαν ἐποχὲς στὴν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας, περισσότερο στὴ Δύση, ἀλλὰ καὶ στὴν Ἀνατολή, ὅπου ἡ Ἐκκλησία ἐπιχείρησε νὰ ἀναμορφώσῃ συλλογικὰ τὴν κοινωνία, θέτοντας τὸν πῆχυν τῶν ἀπαιτήσεων πολὺ ψηλὰ καὶ καθιστῶντας ὑποχρεωτικὸ αὐτὸ πού πρέπει νὰ ἀναλαμβάνεται ἐλεύθερα. Κάθε τέτοια πατερναλιστικὴ προσπάθεια ἔχει βραχύβια ἀποτελέσματα, ἐνῶ μακροπρόθεσμα ἀποβαίνει καταστροφικὴ ἀφήνοντας στοὺς ἀνθρώπους αἰσθήματα θυμοῦ καὶ πικρίας. Ἡ ἀποστροφή τοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς μαθητὲς «μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν;» (Ἰωαν. 6, 62) ἀποκαλύπτει τὸ πραγματικὸ ἐκκλησιαστικὸ φρόνημα ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐλευθερία.

«Π»: Ἀποτελεῖ τελικὰ ἡ ἐλευθερία οὐσιώδεις χαρακτηριστικὸ τῆς ταυτότητάς μας ἢ πρόκειται γιὰ μιὰ ἀφηρημένη ἔννοια πού σπάνια συναντᾷ κανεὶς μεταξὺ τῶν Ὁρθοδόξων;

π. Ε.Γ.: Τὸ ὅτι ὁ Θεὸς θέλει τοὺς ἀνθρώπους ἐλεύθερους ἀποτελεῖ κεντρικὸ στοιχεῖο τοῦ χριστιανικοῦ μηνύματος. Ἦδη στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ἡ ἐξαιρετικὴ ἐκείνη ἐνέργεια μέσῳ τῆς ὁποίας ὁ Θεὸς ἀποκαλύπτει τὸν ἑαυτό του καὶ συγκροτεῖ τὸν ἐκλεκτὸ λαὸ Του, τὸν Ἰσραὴλ, εἶναι μιὰ πράξη ἀπελευθέρωσης, ἡ ἔξοδος τῶν Ἑβραίων ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο. «Ἐγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεὸς σου, ὅστις ἐξήγαγόν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου ἐξ οἴκου δουλείας» (Ἐξοδ. 20, 1). Καὶ στὴν Καινὴ Διαθήκη ἡ ἐλευθερία, ἀφενός, ταυτίζεται μετὰ τὴν γνῶση τῆς ἀλήθειας, «γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ἡμᾶς» (Ἰωαν. 8, 32) καί, ἀφετέρου, ὀρίζεται ὡς ἡ κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου πού ἀποδέχεται τὸ Εὐαγγέλιο, «ὕμεῖς γὰρ ἐπ' ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε ἀδελφοί» (Γαλ. 5, 13).

Ὁ πνευματικὸς ἀγώνας, ἡ ἀσκητικὴ προσπάθεια, γιὰ νὰ ἀκολουθήσῃ ὁ χριστιανὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ὄχι μόνο δὲν εἶναι κάτι ἀφηρημένο, κάτι πού συναντᾶται σπάνια, ἀλλὰ ἀποτελεῖ τὸν πυρῆνα τῆς χριστιανικῆς ζωῆς. Μετὰ τὰ λόγια ἐνὸς παλαίου ἀγίου: «Χρὴ ἡμᾶς...μὴ ἐκουσίῳ ζυγῷ δουλείας ἀνέχεσθαι, ἀλλὰ κρατεῖν τὴν ἐλευθερίαν, διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν, δι' ὧν ἀναλόγως πᾶσα ἀλήθεια εὐρίσκεται» (Μάρκος ὁ Ἀσκητής). Καὶ μετὰ τὰ λόγια ἐνὸς σύγχρονου ἀγίου: «Ν' ἀγωνίζεσθε στὴν πνευματικὴ ζωὴ, ἀπλά, ἀπαλά, χωρὶς βία, χωρὶς σφίξιμο καὶ ἄγχος» (Πορφύριος ὁ Κουσοκαλυβίτης). Οἱ ἐντολὲς τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἀνθρώπινη ἐλευθερία δὲν ἀποτελοῦν ἐγγενῆ ἀντίφαση, ἀλλὰ τὶς δύο ὕψεις τοῦ ἴδιου νομίσματος πού ὀνομάζεται χριστιανικὴ ζωὴ.

Ἐπιμέλεια:
Σοφία Ντιναλέξη

Φοιτ. Ὁδοντιατρικῆς Σχολῆς ΕΚΠΑ

Περιοδικὸ Παρεμβολή, τεύχος 116